	- сон фармони. 8. 2020 йил 31 декабрдаги “Олий таълим муассасаларида таълим жараёнини ташкил этиш билан боғлиқ тизимни такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги 824-сонли қарор. **Ақпарат ресурстары:** 1. http://www.edu.uz–O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’limvazirligi sayti. 2. http:www.uzedu.uz – O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi sayti. 3. http://www.gov.uz– O‘zbekiston Respublikasi xukumati portali. 4. www.pedagog.uz 5. www.cspi.uz 6. www.pedagog.uz 7. www.edu.uz 8. www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O‘z.MK) 9. www.ziyonet.uz - Ziyonet axborot-ta’lim resurslari portali
7.	Шыршық мемлекеттік педагогика университеті тарапынан істеп шығылған және университет Кеңесінің 2023 жыл “29. 09” 1 дағы қаулысымен бектілген.
8.	**Пән/модуль үшін жауапкерші:** Н.Жарасбаев – ШМПУ-дің, “Өзбек тіл білімі” кафедрасы оқытушысы. Ж.Байзаков – ШМПУ-дің, “Өзбек тіл білімі” кафедрасының оқытушысы.
9.	**Пікір білдірушілер:** Абдувалитов Н.Б. – ТМПУ-дің, “Қазақ тілі және әдебиеті” кафедрасы доценті м.а., п.ғ.ф.д., (PhD) Г.Анарбекова – ШМПУ-дің, “Өзбек тіл білімі” кафедрасы оқытушысы.

ӨЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЖОҒАРЫ БІЛІМ, ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛАР МИНИСТРЛІГІ

ШЫРШЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТІ

“БЕКІТЕМІН”
Шыршық мемлекеттік
педагогика университеті
ректоры
Г.И. Мухамедов
____
2023 жыл “___” ________

ӘЛЕМ ӘДЕБИЕТІ

ПӘННІҢ ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ

Білім саласы: 100000 – Білім
Оқыту саласы: 110000 – Білім
Оқыту бағыты: 60111500 – Ана тілі мен әдебиеті (қазақ тілі және әдебиеті)

Шыршық - 2023

Пән/модуль коды	Оқу жылы	Семестр	Кредиттер
JahAd308	2025/2026	5-6	8
Пән/модуль түрі Міндетті	**Оқыту тілі:** Қазақ тілі		**Апталық сағат** 4/4

	Пәннің аты	Аудитория жаттығулары (сағат)	Өзіндік білім (сағат)	Жалпы жүктеме (сағат)
1.	Әлем әдебиеті	120	120	240

2\. **I. Пәннің мазмұны**

Пәннің мақсаты – әлем әдебиетін оқып-үйрену – әлемдік сөз өнері мұралын игеру деген сөз. Сондықтан бағдарламада адамзат тарихы дамуының біздің жыл санаумызға дейінгі антикалық мәдениеттен бастап, қазіргі заманымызға дейінгі әдеби-фольклорлық мазмұнын оқып-үйрену бағдарын желі етуді мақсат етеді.

Пәннің міндеттері – әлем әдебиетіндегі әрбір ақын-жазушының шығармашылығына арнайы тоқыталып, оның көркемдік-эстетикалық концепциясымен таныстыру және олардың шығармаларын толық меңгеру.

II. Негізгі теориялық бөлім (лекция жаттығулары)

II.I. Пән құрамына төмендегі тақырыптар енеді:

Ежелгі дәуір әдебиеті

1-тақырып.Ежелгі Грек әдебиеті.

Ежелгі Грек әдебиетінің қалыптасу кезеңдері. Гомер - ақын. Гомердің "Иллиада", "Одессия" дастандары. Дастанның көркемдік ерекшеліктері.

2-тақырып: Ежелгі Грек лирикасы және оның түрлері.

Элегия және ямб жанрылары. Монодик лирика. Думанды лирика.

3-тақырып: Ежелгі Грек дарамасы.

Алғашқы драманың пайда болуы. Эсхил, Софокл, Еврипид – ежелгі Грек драмасының негізін салушы. Ежелгі Грек театрының ерекшеліктері.

4-тақырып: Ежелгі Рим әдебиеті.

Ежелгі Рим әдебиетінің қалыптасуы. Алғашқы Рим ақындары. Август дәуірі. Вергелий, Гораций – император дәуіріндегі ұлы ақындар.

Орта ғасыр әдебиеті

5-тақырып. Орта ғасырдағы батырлық дастандар.

Франция әдебиетіндегі батырлық дастандар. «Ролнд туралы жыр». Неміс әдебиетіндегі батырлық дастандар. «Хиделбарнд туралы жыр». Клерикалық әдебиет.

Қайта өрлеу дәуірі әдебиеті

6-тақырып. Италия қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.

Италия қайта өрлеу дәуірі әдебиеті. Қайта өрлеу дәуірі әдебиетінің ірі өкілдері – Данте Алигерьи, Жованни Боккаччо, Франческо Петрарка. Дантенің өмірі мен шығармашылығы. Дантенің "Жаңа өмір" және "Құдіретті комедия" поэмасы. Петрарка өмірі мен шығармашылығы. Петрарканың "Африка" поэмасы. Жованни Боккаччо өмірі мен шығармашылығы. "Декамерон" новеллар жинағы.

7-тақырып: Германиядағы Қайта өрлеу әдебиеті.

Қайта өрлеу дәуіріндегі неміс әдебиті. Мартин Лютер өмірі мен шығармашылығы.

8-тақырып.Франция қайта өрлеу әдебиеті.

Қайта өрлеу дәуіріндегі франция әдебиеті. Маргарита Наварскаяның өмірі мен шығармашылығы. «Гептамерон» шығармасы. Франсуа Рабле өмірі мен шығармашылығы. «Гаргантюа мен Пантагрюэль» романы.

9-тақырып. Ағылшын қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.

Қайта өрлеу дәуіріндегі ағылшын әдебиеті. «Робин Гуд» туралы балладалар. Томас Мор шығармашылығы. Уильям Шексипр өмірі мен шығармашылығы. Шекспир шығармашылығының: бірінші, екінші және үшінші кезеңдері. «Гамлет», «Ромео-Джульетта», «Отелло», «Король Лир» т.б. пьесаларының ағылшын дарамтургиясының дамуына қосқан үлесі.

10-тақырып. Испания қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.

Қайта өрлеу дәуіріндегі испания әдебиеті. Мигель де Сервантес Сааведра өмірі мен шығармашылығы. «Ламанчтық Дон Кихот» романы. Романдағы обарздар жүйесі.

XVII ғасырдағы Батыс Европа классицизим әдебиеті

11-тақырып. XVII ғасырдағы ағылшын (классицизм) әдебиеті.

Джон Мильтон өмірі шығармашлығы. Мильтонның шығармашылық кезеңдері. "Жоғалған жұмақ", "Оралған жұмақ" поэмалары мен "Самсон күрескер" таргедиясы.

12-тақырып. XVII ғасырдағы испан (классицизм) әдебиеті.

Лопе де Вега өмірі мен шығармашылығы. Лопе де Веганның драмалық шығармалары. "Қой қайнары" драмасы. Драмадағы негізгі образдар.

Кальдерон өмірі мен шығармашылығы. "Ержүрек шаһхзада", "Өмір деген түс", "Алаяқ сиқыршы" пьесаларындағы феодалдық зұлмат пен католик діндарларының бейнеленуі.

13-тақырып: XVII ғасырдағы француз (классицизм) әдебиеті.

Молер өмірі мен шығармашылығы. «Тартюф» комедиясы. «Жон Жуан» комедиясы. «Сараң» комедиясы.

14-тақырып. XVIII ғ. ағартушылық әдебиеті.XVIII ғ. ағартушылық әдебиетің пайда болуы және олардың эстетикалық көзқарастары. Ағартушылық әдебиетінің ерекшеліктері. Даниель Дефо шығармашылығы. Оның «Робинзон Крузо» романының ерекшеліктері. Джонатан Свифт шығармашылығында халқ өмірін баяндау мәселелері. «Гулливердің саяхаты» атты романында ағылшын өмірі, сынға алынуы. Г.Филдинг, К.Гольдони, Ж.Ж.Руссо, Ф.Шиллер, Гете шығармашылықтары ерекшеліктері және олардың өзіндік ерешеліктері.

XVIII ғасырдағы Батыс Европа романтизм және реализм әдебиеті

15-тақырып. Романтизм бағытындағы әдебиет: Фнглия, Франция, Америка, Неміс романтизмі дамуы ерекшеліктер.XIX ғасырда романтизм бағытының даму жолдары және ерекшеліктері. Ж.Г.Н.Байрон, В.Скотт, В.Гюго, Г.Лонгфелло, Гофман шығармашылықтары өзіндік ерешеліктері, ондағы романтикалық рух, өмірге деген көзқарастары.

16-тақырып. XIX ғасыр Батыс Европада сыншыл реализмінің дамуы.XIX ғ. Францияда болып өткен төңкерістің көркем әдебиетке әсері. Сыншыл реализмнің пайдо болуы. Ф.Стендальдың шығармашылығы. Оның «Қызыл мен қара» романы өз дәуірінің реалистік хроникасы ретінде, оның мәні. Оноре де Бальзак өмірі мен шығармашылығы. О.Бальзак «Адамды комедияға кіріспе», «Беил туралы этюд». Жазушының көптеген шығармаларындағы байлық туралы. Ч.Диккенстің шығармашылық ерекшеліктері, моноспектакльдері. Диккенс романдарындағы драматизация принциптері. Ағылшын әдебиетінің дидактикалық тәрбие дәстүріндегі романдар. Р.Стивенсон және Д.Рескин туындыларының көркемдік ерекшеліктері.

XX ғасырдағы Батыс Европа әдебиеті

17-тақырып. XIX ғасыр соңы XX ғасыр басы әдебиеті дамуы.XIX ғ.соңы Париж коммунасының жетістігі. Басып алыпған мемлекеттерде азаттық әрекеттерінің жүзеге келуі. Соғысқа қарсы пікірлер пайда бола бастауы. Әдебиеттануда жана бағыттар, ағымдардың пайда болуы (сыншыл реализм, натурализм, импрессионизм, символизм, экспресионизм, сюрреализм, модернизм, декаденттық ағымдардың дүниеге келу себебтері.Эмиль Золя мен Ги де Мопассан шығармашылықтары. Марк Твеннің «Том Сойр» романы, алғашқы Америка балалар әдебиетінің көрінісі.

18-тақырып. XX ғасырдағы шетел әдебиеті. Әдеби бағыттар. Модернизм. Реализм.. XX ғасырдағы шетел әдебиеті. Әдеби ағымдар. Модернизм. Реализм.. Г.Манн шығармашылығы. Т.Манн шығармашылығы. Әдебиет – дүниежүзілік соғыс пен әлеуметтік катаклизмнің айнасы. Роллан, Д.Голсуорси, С.Цвейг, Т.Драйзер. А.Франс. Модернизм. Модернизмге жалпы сипаттама. М.Пруст «Жоғалған уақытты іздеу», Д.Джойс өмірі мен шығармашылығы,

«Дублиндықтардан», «Финненгаға ас беруге», «Улисс» романының шығу тарихы. А.Конандойл, Б.Шоу шығармашылығы. Ф.Кафканың шығармашылық жолы. Кафканың шығармашылық мұрасы, метафизикасы. Э.Хемингуей шығармашылық жолы «Қош бол майдан» ромнының композициясы. У.Фолькнердің шығармашылығы. «Шум и ярость», «Когда я умирала» романдарыныңпозициясы. Экзистенциализм. Әлемдегі мәнсіз тірлік. А.Камю. Сизиф туралы миф.

III. Семинар жаттығулары бойынша әдістемелік нұсқау және ұсыныстар

Семинар жаттығулары үшін төмендегі тақырыптар ұсынылады:

1. Ежелгі Грек әдебиеті. Гомердің “Иллиада” мен “Одиссея” жастаны.
2. Ежелгі Грек лирикасы.
3. Алғашқы драманың пайда болуы.
4. Ежелгі Рим әдебиетінің қалыптасуы.
5. Август дәуіріндегі рим ақындары.
6. Орта ғасырдағы батырлық дастандар
7. Италия қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.
8. Германия қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.
9. Франция қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.
10. Ағылшын қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.
11. Испания қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.
12. XVII ғасырдағы ағылшын (классицизм) әдебиеті
13. XVII ғасырдағы испан (классицизм) әдебиеті
14. XVII ғасырдағы француз (классицизм) әдебиеті
15. XVIII ғасырдағы ағартушылық әдебиет
16. XIX ғасыр реализм әдебиеті
17. XX ғасыр шет ел әдебиеті
18. Латын америка әдебиеті

Семинар жаттығуларымультимедиа құрылмалармен жабдықталған аудиторияда бір академиялық топта бір профессор-оқытушы тарапынан өтілуі қажет. Жаттығулар актив және интербелсенді әдістер көмегінде өтілуі, сәйкес түрде педагогикалық және ақпарат технологиялардан қолдану мақсатқа сай.

IV.Өзіндік білім және өзіндік жұмыстар

Өзіндік білім үшін ұсынылатын тақырыптар:

1.Гомердің «Иллиада» дастанындағы көркемдік ерекшеліктер
2. Гомердің «Одиссея» дастанындағы көркемдік ерекшеліктер
3. Ежелгі грек театырының өзіндік ерекшеліктері
4. Эсхил таргедияларындағы «тағыдыр» мәселесіне көзқарас
5. Шекспирдің әлемдік драматургиядағы орны.
6. Гораций өмірі мен шығармашылығы

	7. Вергелий аты аңызға айналған тұлға 8. Шекспирдің «Отелло» трагедиясындағы Яго бейнесі 9. Шекпирдің «Гамлет» трагедиясындағы Гамлет образы 10. Софоклдың трагедия жанрыны дамытудағы орны 11. Мольердің «Тартюф» комедиясы 12. Петрарка – қайта крлеу дәуірі әдебиетінің ірі өкілі 13. Дантенің «Құдіретті комедия» шығармасы 14. Софокл трагедияларындағы хордың мәні 15. Кальдерон драматургиясы 16. Сервантестің «Дон Кихот» романындағы образдар жүйесі 17. Алғашқы Рим ақындары 18. Боккассоның «Декамерон» шығармасындағы гуманистік ой-пікірлер 19. Ежелгі Рим әдебиетіндегі август дәуірі 20. XVII ғасырда Батыс Европада классицизм әдебиетінің қалыптасуы 21. Францияда сыншыл реализм әдебиеті. 22. Ағылшын сыншыл реализм әдебиеті. 23. Неміс сыншыл реализм әдебиеті. 24. XIX ғасыр соңы – XX ғасыр басындағы әдебиет. 25. XX ғасыр басындағы Америка әдебиеті. 26. XX ғасыр Латын Америкасының әдебиеті. 27. Әлем әдебиетінде модернизм мен постмодернизмнің дамуы.
3.	**V.Пәнді оқыту нәтижесінде (қалыптасатын компетенциялар)** Пәнді меңгеру нәтижесінде студент: • әлем әдебиетіндегі сөз өнері мұрагерлерінің өмірбаяны мен шығармаларын мазмұндық тұрғыдан оқып-үйрену және терең **білімге ие болуы;(білім)** • Теориялық білімді практикада қолдана білуді үйренуі, әдеби шығармалардың бүгінгі өмін шындығымен байланысты игеруін практикада**қолдана білуі,дағды қалыптастыруға ие болуы; (дағды)** • Әлем әдебиетіндегі сөз өнері шеберлерінің шығармаларын оқып-үйрену негізінде студенттердің алған білімдерін одан әрі тереңдете түсуге, әлем әдебиеті тарихындағы ақын-жазушылардың шығармаларының әдебиет қазынасынан алатын орнына тоқталып, көркем шығармаларды игерту**ептілігіне ие болуы керек.(ептілік)**
4.	**VI. Оқыту технологиялары мен әдістері:** • лекциялар; • интербелсенді әдістер; • тақырып бойынша кейс-сатдилар • семинарлар (СТО, проблемалы оқыту, сұрақ-жауап, т.б.); • топтық жұмыс;

	• презентация жасау.
5.	**VII. Кредиттерді алу үшін талаптар:** Пәнге тиісті теориялық және әдістемелік ұғымдарды толық игеру, талдау нәтижелері бойынша дұрыс шешім қабылдау, үйреніліп жатқан тақырып бойынша өзіндік ой-пікір айту және ағымдағы, аралық бақылау қалыптарында берілген тапсырмаларды орындау, қорытынды бақылау бойынша жазбаша жұмысты тапсыру.
6.	**VIII. Негізгі және қосымша оқу әдебиеттер мен ақпарат деректері** **Негізгі әдебиеттер:** 1. Бойназаров Ф. Жаҳон адабиёти. Тошкент, “Мусиқа”, 2006. 2. Норматова Ш. Жаҳон адабиёти. Тошкент, 2008. 3. Сыздықбаев Н. Әлем әдебиеті Ташкент 2015. **Көмекші әдебиеттер:** 1. Мирзиёев Шавкат Миромонович. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқ / Ш.М. Мирзиёев. –Тошкент :Ўзбекистон, 2016. - 56 б. 2.Мирзиёев Шавкат Миромонович. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. Мамлакатимизни 2016 йилдаи жтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий якунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маъруза, 2017 йил 14 январ / Ш.М. Мирзиёев. – Тошкент : Ўзбекистон, 2017. – 104 б. 3. Мирзиёев Шавкат Миромонович. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. Мазкур китобдан Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2016 йил 1 ноябрдан 24 ноябрга қадар Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри сайловчилари вакиллари билан ўтказилган сайловолди учрашувларида сўзлаган нутқлари ўрин олган. /Ш.М.Мирзиёев. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2017. – 488 б 4. Қобланов Ш. Шетел әдебиетінің тарихы. Алматы, 2011. 5. Көптілеуова Д. Әлем әдебиеті. Алматы, 2012. 6. Тебегенов Т. Шетел әдебиеті тарихы. Алматы, 1996. 7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 - йил 6 – ноябрдаги "Ўзбекистоннинг янги тараққиёт даврида таълим – тарбия ва илм – фан соҳаларини ривожлантириш чора тадбирлари тўғрисида " ги ПФ - 6108